

TEGEVUSKAVA
KUUSIKU MÕISA „MUNGA AIDA“ KELDRI
TUGISAMBA RESTAUREERIMISEKS, KELDRI VÕLVIDE TOESTAMISEKS
JA KATUSTAMISEKS

Asukoht: Rapla maakond, Rapla vald, Kuusiku alevik, Kuusiku mõisapark

Mälestise nimetus: Kuusiku mõisa „Munga aida“ kelder

Mälestise registrinumber: 15343

Katastritunnus: 66901:001:0807

Ülevaatuse teostas: Arsviva OÜ, Terje Villem, tegevusluba nr. VS 371/2008

Resteh OÜ Aleksander Mihelson, tegevusluba nr. VS 32/2002

Töö koostas: Arsviva OÜ, Terje Villem, tegevusluba nr. VS 371/2008

Töö kontrollis: Resteh OÜ Aleksander Mihelson, tegevusluba nr. VS 32/2002

Sisukord

Sissejuhatus ja ehitise üldiseloomustus.....	2
Ehitise üldise seisundi ja kahjustuste kirjeldus. Ettepanekud keldri varisemisohu kõrvaldamiseks ja keldri säilitamiseks.....	2
Lisa 1. Asendiplaan	3
Lisa 2. Korruse skeem „Munga ait“ aastal 1924. Joonis ajakirjast „Agu“ 1924 nr. 46	4
Lisa 2. Fotod.....	5

Mälestise nimetus: Kuusiku mõisa „Munga aida“ kelder

Mälestise registrinumber: 15343

Omanik: Rapla vald

Eesmärk: koostada lühiülevaade objekti tehnilisest olukorrast, säilitamise meetmetest

Sissejuhatus ja ehitise üldiseloomustus

Kuusiku (Saage) on pika ajalooga mõisakoht. Esimesed teated pärinevad juba 1467. aastast. Alates 15. sajandi lõpust kuulus mõis Wrangellide perekonnale. 1714. aasta paiku sai G. G. Hastferist uus mõisahärra. Kuusiku tuntumateks omanikeks on olnud Lilienfeld'ide perekond, kes omandas mõisa 1820. (Lisa 1. Asendiplaan)

„Munga aidaks“ nimetatav ehitis asub Kuusiku mõisa pargis, praegusest mõisasüdamest veidi eemal. Ehitusaeg on teadmata. Arvatavasti on tegemist keskaegse ehitisega. Veel 30-ndatel on ehitis olnud kahekordne ja ehitise mõõdud on umbes 10x14 m. (Foto 1) Hoone õhati Teise Maailmasõja järgselt nõukogude sõdurite poolt.

Säilinud on hoone keskse sambaga kelder, kus on nähtavad varasemate avade kinniehituste jäljed.

Kelder on pae- maakivi segaehitis, ühe suurema ruumiga mille keskel on ristvõlve toetav piilar (Foto 3,4), seintes pilastrid. (Foto 5) Keldris on suuremast ruumist ligipääsetav veel teine, väiksem osa, millest ajakirjas „Agu“ nr. 46 kirjeldatu järgi algab maa-alune käik. (Lisa 2. Korruse skeem, Foto 6) Suurema keldriosa välismõõdud on ca 8,5x10 m. Väikesema osa nähtav suurus on ca 3x4 m

Ehitisega on seotud külluslikult legende millised on üles kirjutatud juba 19. saj. lõpus. Siin olevat asunud kirik – enne Raplasse kiriku ehitamist, munga- või nunnaklooster. Hoonest olevat saanud maa-alust käiku pidi Raikkülla. Jaan Jung kirjutab „Muinasaja teaduses“ Paka metsa kohta järgmist: *Kloostriase on Raiküla mõisa ligidal Paka metsas, kus selle varemed alles praegu nähtaval on. Sealt minevat maa-alune tee Kuusiku mõisa kloostrikirikusse. Tegelik hoone algne otstarve on teadmata.*

Kuusiku mõisas on mainitud katoliku kabelit 1695 ¹Hoone on olnud kaitse all enne teist maailmasõda. Samuti on hoonet kirjeldatud mitmetes ennesõjaaegsetes artiklites kui Kuusiku kirikut, kabelit ja kloostrit. s.h. põhjalik, detailne ülevaade ajakirjas „Agu“ 1924 a²

Kelder on ajalooliselt huvitav ja oluline ka kohaliku kogukonna jaoks kui legendide allikas. Kohalikud elanikud on eemaldanud keldrilt puid ja võsa.

Ehitise üldise seisundi ja kahjustuste kirjeldus. Ettepanekud keldri varisemisohu kõrvaldamiseks ja keldri säilitamiseks.

Keldrilt on hävinud hoone, seetõttu voolavad sadeveed läbi keldri lae, uhtudes kivide vahelt välja mörti. Viimase paari aastaga on võlve hoidev piilar tugevasti murenenud. Kukkunud on ka kive keldri väidetavasse salakäiku viinud sillusest.

Kelder on äärmiselt avariiline ja keskse piilari kiire lagunemise tõttu võib variseda.

Avariiohu kõrvaldamiseks oleks kelder tarvis katustada, et vältida edasist vee kahjustavat

¹ A.Hein „Stenhus`id, arx`id, thorne`d“ lk 95 viide allkale R.Winkler Ueber Kirchen lk 17

² Ajakiri „Agu“ 1924 a. nr. 46 lk 1547 <https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika/25725> 20.09.2019

mõju. Piilari kandevõime tagamiseks tuleb see taastada oma algses mahus, kasutades sarnaseid materjale. Vähemsoovitav variant on piilari laialivajumist takistada „metallsärgiga“, kuna siis on hiljem praktiliselt võimatu piilari taastada. Keldri võlvid tuleb enne piilari restaureerimist toetada. Keldri käigu võlvi sillus tuleb restaureerida käigu sissevarisemise takistamiseks.

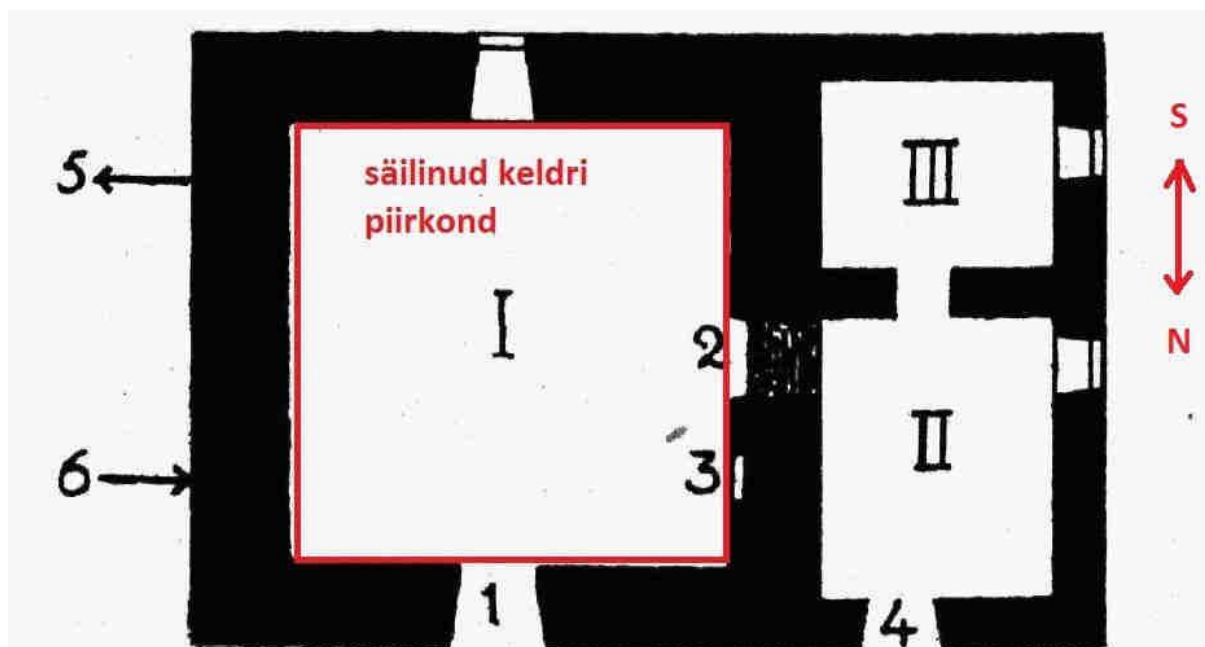
Järgmise etapina on oluline kelder katustada ning eemaldada keldrist liigne pinnas.

Ehitisele on koostatud arhitektuurimälestise pass 1985 a.

Lisa 1. Asendiplaan

Lisa 2. Korruse skeem „Munga ait“ aastal 1924. Joonis ajakirjast „Agu“ 1924 nr. 46

Vana kirik Kuusiku mõisas.

Põhja plaan. I — kiriku vanem ning peaosa paksude seintega. II ja III — vähemad ruumid kiriku uuemas osas. 1 — uks kiriku vanemasse osasse. 2 — kinnimüüritud uks. 3 — kinnimüüritud aken. 4 — uks kiriku uuemasse osasse. 5 — nool näitab maa-aluse käigu algust. 6 — nool näitab käiku kiriku all olevasse keldriruumi.

Lisa 2. Fotod

Foto 1. „Munga ait“ aastal 1924. Foto ajakirjast „Agu“ 1924 nr. 46

Foto 2. Hoone tänaseni säilinud keldri välisvaade. (Foto T.Villems)

Foto 3. Vaade keldris. Keskel näha võlve hoidev piilar. (Foto V. Kadakas)

Foto 4. Keskne murenev piilar, lähivaade (Foto T.Villems)

Foto 5. Vaade seinale ja pilastrile (Foto V. Kadakas)

Foto 6. Vaade kinnimüüritud käigule. Käigu võlvi sillusest on kivid osaliselt välja kukkunud (Foto T.Villems)

